COLOCVIU STRATEGIC

Nr. 9
Septembrie 2013

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE

DE CE DEVIN OAMENII TERORIŞTI?

Ioan ILUŢAN

Pentru a putea înţelege psihologia teroriştilor trebuie să ne aşteptăm la variaţii esenţiale între indivizii implicaţi. Nu există o cale spre terorism. A deveni terorist este pentru cei mai mulţi oameni un proces. Nu este de obicei ceva care se întâmplă repede şi uşor. Analiza diferenţiată a factorilor, în cele ce urmează, ne poate ajuta să înţelegem mai bine acest proces.

1. În căutarea personalităţii teroriste

Ideea de terorist şi terorism stă la baza multor mituri, unul dintre cele mai întâlnite este cu siguranţă acela că teroriştii sunt fanatici nebuni, psihopaţi, complet imuni la suferinţa victimelor lor şi întotdeauna apărându-şi cauza într-un mod crud. Comportamentul extremist, de orice tip, invită la opinii extreme în ceea ce-l priveşte pe individ. În consecinţă, a devenit extrem de uşor pentru societate să eticheteze teroriştii ca fanatici alienaţi mintal. *Etichete precum rău sau nebun, vinovat sau alienat, pot sau nu pot avea o funcţie utilă în scopuri legale. Dar dacă scopul nostru este acela de a afla cauzele şi prevenirea violenţei, atunci aceste etichete nu fac decât să ne permit să închidem pe cineva în spatele unei uşi, să încuiem acea persoană şi să nu mai trebuiască să o ascultăm vreodată, să o înţelegem sau să ne mai gândim la ea. De fapt, aceste etichete servesc drept substitute pentru înţelegerea psihologică*[1].

După mai bine de patru decenii de cercetări se apreciază că există un număr de factori comuni în trecutul teroriştilor. Chiar dacă nu toţi aceşti factori vor fi prezenţi în mod obligatoriu în experienţa oricărui terorist, ei vor exista măcar într-o oarecare măsură. *Nu există limite clare, factorii interacţionează şi se amestecă într-o manieră complex care poate fi greu analizată în cazul fiecărui individ*[2].

În final, impactul combinat al mai multor factori este cel care împinge un individ să devină terorist, iar aceşti factori vor varia în funcţie de cultură, context social, grupare teroristă şi gradul de implicare a individului.

[1] J. Gilligan, *Violence: reflections on Our Deadliest Epidemic*, London, Jessica Kingsley, 2002, p. 24.
[2] Idem, p. 28.

2. Factori biologici

Încă nu există dovezi ştiinţifice asupra rolului geneticii în determinarea motivului pentru care oamenii devin terorişti şi încercările de a explica terorismul din punct de vedere biologic s-au dovedit de cele mai multe ori false.

În anul 1978, un cercetător, Hubbard, a examinat 80 de terorişti arestaţi în 11 ţări. Cercetătorul a concluzionat că *peste 90% dintre aceşti terorişti aveau funcţia vestibulară a urechii mijlocii deficitară. Aceasta are legătură cu un comportament antisocial, o incapacitate de a relaţiona cu oamenii, pe lângă echilibru şi coordonare instabile, aceştia manifestau un comportament antisocial pentru a atrage atenţia*[3]. În esenţă, în urma acestui exerciţiu, putem trage concluzia că unii oameni deveneau terorişti din cauza unei probleme la ureche. Cercetarea lui Hubbard a fost privită cu neîncredere însă nici nu au mai fost încercări pe această linie de atunci. Atunci când dorim să analizăm factorii biologici, nu avem în minte astfel de teorii aplicate ca cea a lui Hubbard, ci ne gândim la factori mai generali. Este important să precizăm că acestea nu sunt singurele explicaţii legate de motivele pentru care oamenii devin terorişti, ci mai degrabă, fiecare factor funcţionează în combinaţie cu alţi factori şi cu cât sunt prezenţi mai mulţi factori, cu cât fiecare dintre aceştia este mai pronunţat, cu atât este mai probabil ca individul să devină terorist.

Cei mai importanţi factori biologici asociaţi cu alăturarea la un grup terorist sunt vârsta şi sexul. În timp ce

rolul acestor factori nu este în totalitate clar, există o relaţie între cei doi factori şi majoritatea recruţilor din grupările teroriste. Cei mai mulţi dintre indivizii care se alătură grupărilor teroriste sun tineri, şi prin tineri ne referim la adolescenţi şi persoane la douăzeci de ani, iar majoritatea recruţilor sunt bărbaţi. Cu toate acestea, de remarcat faptul că cei 19 terorişti care au luat parte la atacurile de la 11 septembrie din SUA, cel mai tânăr avea 25 de ani, iar cel mai în vârstă 41. Potrivit unor statistici anterioare, media de vârstă a teroriştilor sinucigaşi nu depăşeşte 22 de ani[4] şi toţi erau bărbaţi. Este deja un lucru cert că bărbaţii tineri sunt asociaţi cu o multitudine de statistici despre pericol şi risc. Statisticile despre fapte comise cu violenţă arată că autorii acestora sunt bărbaţi cu vârsta cuprinsă între 15 şi 25 de ani. Acest lucru rămâne constant pentru toate culturile şi religiile. Studiile au arătat că între 54% şi 96% dintre tineri au fost implicaţi într-o formă de delincvenţă şi există un consens internaţional pe această temă. Cercetătorul Junger Tas a comparat datele de delincvenţă din cinci ţări şi a constatat că *între 64% şi 90% din tinerii observaţi au admis că au comis un act de delincvenţă, dintre care 45% şi 50% au comis un asemenea act în ultimele 12 luni*[5]. Aceste date sunt incomparabil mai mari decât în cazul celorlalte grupuri de vârstă. *Ratele de delincvenţă sunt atât de ridicate în timpul adolescenţei încât participarea la astfel de acte pare să fie parte din viaţa de adolescent*[6].

Când analizăm alcătuirea grupărilor teroriste, se dovedeşte că de obicei tinerii sunt cei care comit cele mai violente atacuri. De exemplu într-un studiu efectuat pe 89 de paramilitari loialişti din Irlanda de Nord, Silke a arătat că *membrii cei mai tineri se ocupau cu operaţiunile militare cele mai riscante, asasinatele şi atentatele cu bombă*[7]. Un alt studiu efectuat pe 74 de cazuri de atentate sinucigaşe în Israel şi în Liban, relevă că niciunul dintre autori nu era căsătorit sau implicat într-o relaţie stabilă. Pe de altă parte, potrivit anchetatorilor FBI, *Abdulaziz al-Omari unul din teroriştii ce s-a aflat în avionul care a lovit turnul de nord al WTC, locuia cu soţia şi cei patru copii ai săi într-o vilă confortabilă din Florida, în apropierea şcolii de pilotaj ale cărei cursuri le absolvise*[8].

În timp ce tinerii constituie majoritatea recruţilor terorişti, doar câţiva recruţi sunt femei, cu toate că atentatele de la Moscova cu celebrele kamikaze *văduvele negre* contrazice statistica, doar câţiva au vârste mai înaintate şi în cazuri izolate. Trebuie să remarcăm faptul că, chiar şi în regiuni tulburi, marea majoritate a tinerilor nu devin terorişti, ca atare, putem trage concluzia că pe lângă factorii ce ţin de vârstă şi sex, există şi alţii care joacă un rol determinant în procesul şi decizia de a deveni terorist.

---

3 D. Hubbard, *Terrorism and protest*, Legal Medical Quarterly, 1978, p. 188.
4 G. Toma, G. Naghi, *Ora care a schimbat lumea*, Editura Presa Naţională, Bucureşti, 2004, p. 122.
5 T. Junger, *Dillinqent Behavior among Young People in the Western World*, Amsterdam, Kugler, 2004, p. 189.
6 T. Moffitt, *Adolescence limited and lift course-persistent antisocial behavior*, Psychological Review, 1993, p. 674.
7 A. Silke, *Ragged justice*, Terrorism and Political Violence, 1999, p. 11.
8 G. Toma, G. Naghi, *op. cit*., p. 128.

3. Identitate socială şi marginalizare

Înainte ca un individ să fie pregătit să facă parte dintr-o grupare teroristă, el trebuie mai întâi să aparţină acelei secţiuni a societăţii care susţine sau împarte ţelurile, suferinţele şi ambiţiile grupării teroriste. Grupările de tip naţionalist-separatist tind să se bazeze pe un grup social relativ mare. Pentru unele dintre aceste comunităţi, alăturarea tinerilor la o grupare teroristă este echivalentă cu înrolarea lor în armata unor societăţi mai extinse şi mai paşnice. Un terorist palestinian afirma: „*Pentru mine înrolarea a fost un lucru firesc. Într-un fel se poate compara cu un tânăr israelian dintr-o familie naţionalistă din Zion care vrea să se împlinească prin serviciul militar*"[9]. De multe ori, există o aprobare unanimă în cadrul comunităţilor că faptul de a deveni terorist nu este ieşit din comun şi deseori acest lucru este încurajat şi susţinut.

În timpul unor perioade nesigure, unele comunităţi văd drept aberantă lipsa de susţinere sau ezitarea de a se alătura unei grupări teroriste. În perioada primei intifade împotriva ocupării israeliene numeroasele grupări teroriste palestiniene au fost asaltate de recruţi. Acelaşi lucru s-a întâmplat şi în timpul celei de-a doua intifade.

Era firesc ca în cadrul comunităţilor palestiniene tinerii să se adune în grupări ca Hamas sau Fatah, în timpul intifadei. Cei care nu se alăturau mişcării erau consideraţi neobişnuiţi[10]. Un recrut dintr-o astfel de organizaţie făcea următoarea afirmaţie: „*Orice individ care nu se înrola în acea perioadă era marginalizat*"[11]. Exemple se pot găsi uşor şi în alte culturi şi religii. Irlanda de Nord reprezintă şi ea un număr de grupări teroriste naţionaliste. Felul în care aceste grupări recrutează este arătat de cazul lui Gerry Adams. Deşi este recunoscut pentru rolul său de lider al partidului republican, Sinn Fein, Gerry Adams s-a alăturat IRA pe vremea când era adolescent, în anii '60[12]. Motivaţia de a deveni membru IRA, pe vremea în care gruparea era în mare parte inactivă, a fost de origine familială. Adams provenea dintr-o familie puternic republicană. Tatăl său fusese în IRA şi fusese rănit de Jandarmeria Regală din Ulster, în 1940. Unchiul său era şi el membru IRA şi participase la un atac cu bombă în Marea Britanie. Pentru tânărul Gerry Adams intrarea în IRA era o tradiţie de familie. A fost crescut într-o familie care susţinea ţintele, ambiţiile şi metodele grupării teroriste, iar adolescentul

Locotenent-colonelul Ioan ILUŢAN activează în cadrul Serviciului de Protecţie şi Pază şi este doctorand în Ştiinţe Militare şi Informaţii la Universitatea Naţională de Apărare „Carol I", Bucureşti.

a fost crescut în spiritual acestora.

Putem spune că este foarte uşor pentru grupările naţionaliste şi etnice să-şi găsească recruţi. Totuşi, acest lucru este mai dificil pentru grupări cu altfel de experienţe anterioare şi alte metode de a atrage recruţi. Să comparăm de exemplu intrarea uşoară a lui Gerry Adams cu cea a teroristului german Michael Baumman, figura centrală a facţiunii Armata Roşie. Baumman provine dintr-o familie normală de muncitori, şi nu exista niciun indiciu în copilărie că va ajunge într-o grupare teroristă. În 1965, la vârsta de 18 ani, a renunţat la slujba lui ca ucenic la un constructor şi a început să se ocupe de tot felul de slujbe ciudate. A devenit din ce în ce mai atras de cultura rock ce se dezvolta în acea perioadă. *Interesul lui pentru cultura populară şi elementele de rebeliune pe care aceasta le includea, combinat cu faptul că se muta constant de la o slujbă la alta a dus la înstrăinarea tot mai mare de societate şi la expunerea la o cultură alternativă*[13]. Mulţi dintre prietenii lui făceau parte din această cultură alternativă şi astfel Baumman a intrat în contact continuu cu ideologiile politice populare. Pe scurt, povestea lui Baumman este una a marginalizării gradate de societate şi a expunerii la ideologii politice alternative.

O trăsătură comună a experienţei lui Gerry Adams şi a lui Baumman constă în modalitatea în care au fost marginalizaţi de societate şi expuşi unor ideologii care i-au introdus în grupările teroriste. Unii terorişti, aşa cum sunt Gerry Adams şi cei palestinieni, amintiţi anterior, sunt membrii născuţi într-un grup minoritar şi deci sunt marginalizaţi de la naştere. Alţii, cum ar fi Baumman, provin din straturile medii ale societăţii dar mai târziu sunt marginalizaţi din cauza experienţelor de viaţă. Persoanele marginalizate au puţin de pierdut dacă ordinea socială actuală se păstrează şi cu siguranţă mult de câştigat dacă ea se schimbă radical. Astfel, majoritatea catolicilor din Irlanda de Nord nu câştigau prea mult susţinând statu-quo-ul unui guvern controlat de protestanţi care a condus provincia până în 1972, dar puteau câştiga enorm dacă reuşeau să reformeze sau să înlăture acel sistem de guvernare.

Odată ce un individ a devenit marginalizat de societate şi astfel a pierdut orice interes pentru menţinerea sa în interiorul ei şi mai apoi a fost expus favorabil la ideologia unei grupări teroriste, s-a făcut un pas important spre a deveni un terorist activ. Cu toate acestea, în vreme ce mulţi oameni susţin politic o serie de cauze, puţini sunt gata să comită acte de violenţă pentru realizarea acestor cauze. Pentru a deveni terorist este nevoie de ceva mai mult.

---

[9] J. Post and L. Dany, *The Terrorists in Their Own Words*, International Society of Political Psychology Conference, 16 – 19 July, Berlin, Germany, 2002.
[10] N. Hassan, *An arsenal of believers, talking to the human bombs*, International Society of Political Psychology Conference, 16 – 19 July, Berlin, Germany, 2002.
[11] J. Post, And L. Dany, *op. cit*.
[12] D. Scharrok, M. Devenport, *Man of War of Man of Peace*, The Unauthorized Biography of Gerry Adams, 1997.
[13] M. Taylor, *The Terrorist*, London, Brassey`s, 1988, p. 148.

4. Psihologia răzbunării

Un punct important pentru a înţelege psihologia celor care devin terorişti este să înţelegem psihologia răzbunării. Din păcate, acest subiect a fost în mare parte ignorat de cercetările psihologice aşa încât multe sunt neclare. Totuşi, este unanim recunoscut că *una din motivaţiile cele mai puternice în a deveni terorist este dorinţa de răzbunare*[14]. Oamenii au cu siguranţă un simţ al dreptăţii foarte accentuat, iar dorinţa de răzbunare reprezintă partea întunecată a acestuia, dar nu numai oamenii simt astfel. Cercetările asupra primatelor arată tendinţe similare. Spre exemplu, profesorul Jennifer Scott de la Universitatea din Connecticut a descoperit un comportament asemănător la gorile. Masivii masculi alfa pot avea probleme cu supuşii lor dacă îi tratează nedrept. Răzbunarea poate fi definită ca o *acţiune de cauzare a unei suferinţe în schimbul unei lovituri sau a unei insulte, ori simplu, a întoarce răul produs de o persoană*[15]. Un element important al dorinţei de răzbunare este acceptarea surprinzătoare a indivizilor de a se sacrifica şi de a suferi doar ca să se răzbune. *Răzbunarea poate avea multe consecinţe negative atât pentru persoana care se răzbună, cât şi pentru ţintă. Persoana care caută răzbunare îşi va pune adesea în primejdie integritatea morală, statutul social, siguranţa personală, de dragul răzbunării…*[16]. Această observaţie este susţinută de un număr de cercetări. Spre exemplu, într-un studiu elveţian cercetătorii au dat studenţilor o sarcină de genul „dilema prizonierului". Toţi studenţii au de câştigat dacă se comportă onorabil, dar cei care trişează şi nu sunt prinşi au şi mai mult de câştigat. Studenţii erau recompensaţi cu bani adevăraţi dacă se descurcau bine şi erau amendaţi dacă pierdeau. Studenţii puteau să-i amendeze pe colegii lor impunând amenzi, dar puteau face asta pierzând ei înşişi bani. Asta înseamnă că cei care pedepseau mai multe persoane rămâneau cu mai puţin decât cei care pedepseau mai puţin. În ciuda acestui fapt, s-a observat că participanţii aveau tendinţa să pedepsească sever pe trişori, chiar dacă pierdeau făcând astfel. Se pare că oamenii urăsc atât de mult trişatul încât sunt pregătiţi să piardă ei înşişi doar ca să-i poată pedepsi pe cei care nu sunt corecţi[17]. Acest principiu nu se rezumă doar la gorile şi studenţi. James Gilligan, psihiatru într-o închisoare, a întâlnit mulţi indivizi violenţi şi periculoşi în timpul carierei sale, afirmă că: „*Încă nu am văzut un act de violenţă care să nu fie provocat de experienţa unui sentiment de ruşine şi umilire, lipsă de respect şi ridiculizare, care să nu încerce să prevină sau să refacă pierderea respectului personal, oricât de severă ar fi pedeapsa, chiar dacă aceasta înseamnă moartea. Pentru că noi îi înţelegem greşit pe acei oameni, spre pierderea noastră, dacă nu ne dăm seama că ei chiar preferă să-i omoare sau să-i mutileze pe ceilalţi, să se omoare sau să se mutileze singuri, decât să trăiască fără mândrie, demnitate şi respect de sine*"[18]. Se naşte întrebarea: de ce sunt oamenii pregătiţi să sacrifice atât de

mult? Ce scopuri sunt atinse prin astfel de sacrificii? Dorinţa de răzbunare şi pornirea violentă sunt amândouă legate de respectul de sine al individului lezat şi de încercarea acestuia de a împiedica viitoarele nedreptăţi. Individul răzbunător *trimite un mesaj că actele prin care este rănit nu vor rămâne nepedepsite*[19]. Scopul nu este numai de a-l împiedica pe agresor să mai comită acte similar în viitor, ci şi să-l împiedice pe agresor să-şi mai dorească să mai comită astfel de acte. În plus, răzbunarea poate împiedica pe alţi agresori să comită acte similare sau să se gândească la ele.

[14] A. P. Schmid and A.. J. Jongman, *Political Terrorism*, Oxford, North Holland Publishing Company, 1988.
[15] A. Cota-McKinley, W. Woody and P. Bell, *Vengeance, Effects of Gender, Age and Religious Background*, Aggressive Behavior, 2001, p. 343.
[16] Idem.
[17] C. Tudge, *Natural Born Killers*, New Scientist, 2002, pp. 36- 39.
[18] J. Gilligan, *op. cit*., p. 104.
[19] S. Kim and R. Smith, *Revenge and Conflict Escalation*, Negociation Journal, 1993, p.40.

5. Statutul şi recompensele personale

Deşi grupările teroriste reprezintă un debuşeu pentru dorinţa de răzbunare, membrii unor astfel de grupări oferă stimulente şi recompense pentru cei veniţi din afară. Există riscuri mari în a deveni terorist, poate o existenţă izolată, stresantă şi foarte periculoasă. Recruţii IRA sunt avertizaţi că se pot aştepta la unul din cele două lucruri din intrarea în organizaţie: o sentinţă lungă cu închisoarea sau o moarte violentă. Greutăţile şi suferinţa sunt două aspecte constante din viaţa unui terorist, cu toate că există şi multe beneficii şi avantaje în a face parte dintr-o grupare teroristă. De exemplu, în multe comunităţi şi societăţi, grupările teroriste şi membrii acestora sunt priviţi ca fiind curajoşi, onorabili şi importanţi. Un terorist palestinian afirma: „*Recruţii erau trataţi cu respect. Un tânăr care aparţinea grupărilor Hamas sau Fatah era privit mai bine decât unul care nu aparţinea niciunui grup, şi era mai bine tratat*”[20].

Am menţionat deja faptul că unele comunităţi privesc în mod pozitiv intrarea într-o organizaţie teroristă. Este potrivit să amintim că aceste comunităţi nu privesc organizaţiile respective drept teroriste, ci mai degrabă ca luptătoare pentru libertate, rebele ori de rezistenţă. Nu putem evita faptul că etichetarea ca terorist este adesea o judecată de valoare, una negativă, şi că este adesea o etichetă impusă de cei din exteriorul comunităţilor şi culturilor din care fac parte teroriştii. Cei din interiorul culturii refuză termenul sau refuză efortul de a descrie indivizii în alb şi negru. Într-un final, în multe comunităţi, intrarea într-o grupare teroristă ridică în mod considerabil poziţia unui tânăr, aşa cum mărturisea un alt terorist palestinian: „*După recrutare, statutul meu social s-a îmbunătăţit mult. Am început să fiu foarte respectat de rudele mele şi de tinerii din satul meu*”[21].

Astfel de vederi nu sunt izolate şi îmbunătăţirea statutului social poate fi observată oriunde. În Irlanda de Nord, membrii IRA sunt conştienţi de beneficiile câştigate prin intrarea în organizaţie. Un membru al acestei grupări a spus: *În comunitatea naţionalistă, în cercurile republicane cel puţin, membrii IRA au un statut important şi aceia care caută avantaje sexuale nu duc lipsă de femei dornice să petreacă mai mult decât ziua cu voluntarii IRA*[22]. Pe lângă un statut social pentru recruţi, grupările teroriste pot oferi de asemenea şi protecţie membrilor. În comunităţile din Irlanda de Nord este cunoscut faptul că nu este bine să intri în conflict cu membrii organizaţiilor paramilitare.

Ziaristul David Smith a descris o întâlnire cu o femeie care locuia în apropiere de Shakill Road. Ziaristul se afla acolo pentru că fiul şi nepotul femeii, amândoi de 16 ani, erau vizaţi de UDA. Cei doi băieţi avuseseră nişte neînţelegeri cu gruparea, dar după ce băieţii s-au implicat într-o luptă cu alţi adolescenţi, comandantul local al UDA a venit la casa femeii. Ceilalţi adolescenţi făceau parte din aripa tânără a UDA. Femeia a povestit ce a spus comandantul: „*Am venit să vă spun că în orice moment în care vor fi văzuţi, băieţii vor fi doborâţi. Cu alte cuvinte, scoate-i afară acum, şi nu vor avea probleme sau sunt morţi*”[23]. Astfel, stimulentele pentru un potenţial recrut pot fi chiar puternice. Respectul comunităţii din care fac parte, combinat cu sprijinul organizaţiei în disputele personale şi în alte sfere, poate fi foarte atractiv pentru indivizii cu oportunităţi limitate de a avea succes şi recunoaştere. Chiar şi pentru persoanele care au iniţial alte motivaţii, astfel de avantaje pot înclina balanţa în favoarea deciziei de a se alătura organizaţiilor teroriste.

[20] J. Post, And L. Dany, *op. cit.*
[21] Idem.
[22] E. Collins, *Killing Rage*, London, Granta Books, 1997, p. 164.
[23] Davis Smith.

6. Constrângerea şi recrutarea

Grupurile teroriste variază mult în maniera de a recruta şi în strategiile pe care le folosesc. Chiar şi aceeaşi organizaţie poate schimba politica pe care o duce dea-lungul timpului şi în diferite regiuni. Unele grupuri sunt interesate să aducă noi membri şi investesc mult efort în identificarea noilor recruţi precum şi în sublinierea recompenselor dacă aceştia se vor alătura. Alte grupuri sunt mult mai pasive. O astfel de atitudine o au grupurile teroriste etnice care sunt asaltate uneori de cereri ale tinerilor care vor să li se alăture. În anii '80, IRA a respins mai mulţi oameni decât a acceptat în organizaţie. Este o greşeală să crezi că o grupare teroristă este disperată să îşi mărească numărul membrilor recrutând pe oricine. Unele grupuri apelează la măsuri

extreme pentru a câştiga noi membri. În timp ce majoritatea recruţilor sunt voluntari, oameni care au solicitat să devină membri sau care au acceptat de bună voie oferta care li s-a făcut, unele grupuri constrâng şi ameninţă indivizii pentru a-i convinge să li se alăture. Merită să fie luate în considerare comentariile unui localnic dintr-o zonă controlată de monarhişti: „*UDA a forţat tineri de 17 ani să intre în organizaţia lor. Dacă ai probleme îţi spun să te alături UDA. Anul trecut un prieten de-al fiului meu care avea 17 ani li s-a alăturat. Acum nu mai poate ieşi. N-are curaj să vorbească deschis despre asta. Dacă nu li te alături eşti ca şi mort, iar poliţia nu ajută cu nimic*"[24]. Grupările paramilitare pot să le facă viaţa foarte grea tinerilor care refuză să li se alăture. Un caz relevant în acest sens este cel al lui Raymond McCord şi al familiei sale. El a refuzat să se alăture UDA şi a intrat într-un lung conflict cu ei: „*UDA conduce prin teroare zonele cu protestanţi. Am refuzat să mă alătur lor când aveam 17 ani şi de-alungul timpului au hotărât să facă din mine un exemplu. Acum îl urmăresc şi pe fiul meu. Anul trecut, când avea 16 ani, tinerii din UDA l-au bătut. Acum este în Forţele Aeriene. Când a venit acasă, în vacanţa de Crăciun, s-a dus într-un magazin cu casete video. Un bărbat l-a strigat şi l-a lovit spunându-i:* ***Asta e pentru tatăl tău.*** *UDA nu-l va mai rata data viitoare. Ei îmi spuseseră:* ***Dacă fiul tău vrea să fie un tânăr puternic lasă-l să se alăture UDA.*** *Bătaia pe care mi-au dat-o în februarie a fost cea mai cumplită în zona mea în ultimii 20 de ani … M-au atacat cu pietre în faţa unui bar. M-au lovit cu pietre în picioare, faţă şi mâini în timp ce zăceam pe asfalt. Armele lor obişnuite sunt bâtele de baseball*"[25].

Este clar că există multă presiune asupra tinerilor pentru a-i face să se alăture organizaţiilor teroriste. Desigur că ameninţarea unei persoane poate avea două tăişuri. Individul poate să se alăture altui grup terorist rival sau să se înroleze în forţele militare.

---

[24] *Human Rights Watch*, Helsinki, 1992, p. 44.
[25] Idem, pp. 43-44.

7. Oportunitatea

Un factor adesea trecut cu vederea este oportunitatea. Cu excepţia teroriştilor de tip „lup singuratic", cineva nu poate deveni un terorist activ dacă nu găseşte un grup care să-l lase să i se alăture. Pentru potenţialul terorist sunt multe etape de parcurs. În primul rând, individual trebuie să identifice o modalitate accesibilă de a se alătura grupului. El întâmpină piedici în acest sens pentru că întotdeauna grupurile teroriste sunt ilegale şi să fii membru într-un astfel de grup este împotriva legii. Aceasta este o dificultate pentru individ întrucât el trebuie să identifice membrii actuali ca aceştia să-i faciliteze intrarea în organizaţie, altfel riscă să fie interceptat de forţele de ordine dacă încearcă să abordeze persoana nepotrivită. Pentru grupurile teroriste ca Hamas sau IRA, această problemă este acoperită de folosirea legală a organizaţiilor politice. Hamas, de exemplu, este un grup foarte mare şi multe din elementele sale sunt angajate în activităţi legale, nonviolente. Organizaţia este asociată cu multe şcoli, spitale, afaceri şi moschei. Pentru cei care vor să se alăture Hamas nu este greu să ajungă la oamenii responsabili cu recrutarea din cadrul organizaţiei. Situaţii similare există şi în altă parte, mai ales în cazul conflictelor naţionaliste şi etnice. În Irlanda de Nord, mulţi bărbaţi s-au înrolat contactând persoane publice active în partidul republican Sinn Fein. Cel care voia să devină membru IRA nu avea nicio garanţie că membrul Sinn Fein pe care l-a abordat era şi membru IRA, dar putea să fie sigur că cererea lui va ajunge la un membru IRA.

Adresarea către grupurile legale asociate cu o cauză teroristă este un drum eficient către un grup terorist. Un individ care se gândeşte să se alăture Frontului pentru Eliberarea Animalelor din Marea Britanie (ALF) este posibil să fi fost implicat în alte grupuri care apără drepturile animalelor, multe dintre ele operând legal. O implicare de acest gen înseamnă că individul a învăţat despre grupurile considerate a fi extremiste. Când individul decide să se alăture grupului, el poate pur şi simplu să se adreseze extremiştilor sau purtătorilor de cuvânt şi să facă o cerere directă.

Unele grupări teroriste acceptă aproape orice individ care doreşte să li se alăture, dar marea majoritate analizează în detaliu fiecare cerere. De exemplu, IRA cercetează un aspirant timp de săptămâni sau chiar luni de zile. Alte grupuri aranjează ca individul să facă unele lucruri ilegale pentru a-i testa hotărârea. Alte grupuri nu acceptă noi membri indiferent de cine este persoana respectivă şi cât de motivată este. Pentru aceştia există alternativa înfiinţării propriului grup.

Nezar Hindawi şi-a format propriul grup terorist numit Mişcarea Revoluţionară Iordaniană, împreună cu alţi doi membri ai familiei şi apoi a convins Siria să-l aprovizioneze cu bani şi muniţie. Unul din actele teroriste puse la cale de Hindawi a fost acela când a încercat să-şi convingă prietena însărcinată să deturneze un avion El-Al, ascunzând în valiza ei o bombă care urma să explodeze în timpul zborului. Bomba a fost descoperită în aeroport şi Hindawi arestat[26]. În cazuri extreme, este posibil ca o singură persoană să ducă la bun sfârşit acte teroriste. Este discutabil dacă aceşti lupi singuratici pot fi consideraţi terorişti. În anul 2000, B. Jenkins a afirmat că *o descriere mai bună decât lupii singuratici ar fi banane în flăcări* [27] referindu-se la acele persoane izolate. Subtilitatea mesajului lui Jenkins se referă la faptul că aceste persoane izolate sunt deviante şi afectate psihologic. Dovezile în acest sens nu sunt clare. Trebuie să fim atenţi când spunem că terorismul individual este rezultatul nebuniei pentru că el poate fi reprezentat de oameni motivaţi politic. Faptul că multe ideologii actuale încurajează campaniile violente pe cont propriu ar trebui să reducă şi mai mult presupunerile despre anormalitatea lor sau mai exact a autorilor lor. Spre exemplu, conceptul american *rezistenţă fără lider* sprijină filosofia indivizilor sau grupurilor mici care duc campanii violente în mod independent şi pentru motive ideologice similare. Conceptul a fost pentru

prima dată introdus în cărţi ca „Jurnalele Turner", dar a fost preluat şi răspândit pe internet. Astfel, conceptul are un potenţial de a produce terorişti care acţionează singuri, aşa cum a demonstrate şi atacul lui Timoty McVeigh asupra clădirii Murrah din Oklahoma City, în 1995, campania rasistă a lui David Copeland din Londra în 1999 ori acţiunea lui Breivik în insula Utoya din 2012. Din nefericire astfel de indivizi nu mai reprezintă o raritate.

[26] M. Taylor and E. Qualey, *Terrorist Lives*, London, Brassey`s, 1994.
[27] B. Jenkins, *Opening Address at the Terrorism and Beyond Conference*, 17 April, 2000, Oklahoma City, USA.

8. Psihologia teroriştilor. Speranţă şi disperare

Studiile realizate în ultimii ani, în special după 11 septembrie 2001 au relevant că nu există o personalitate teroristă cu trăsături precise şi uşor de definit. Încorsetaţi cum suntem în societăţile noastre stabile şi liniştite, alăturarea la un grup terorist poate părea o decizie dramatic şi deviantă. Totuşi, multe comunităţi văd aceste decizii în acelaşi fel în care societăţile occidentale văd deciziile tinerilor de a se înrola în armată sau poliţie. Nu este o decizie pe care să o ia mulţi tineri dar nici nu este una ciudată. Pentru terorişti, susţinătorii lor sau comunităţile din care provin, să devii terorist nu este ceva aberant sau deviant. Teroriştii sunt văzuţi drept oameni normali, care nu ies în evidenţă în comunităţile lor. Realizând că psihologia teroriştilor nu este diferită de cea a altor persoane avem în acelaşi timp un motiv şi pentru speranţă şi pentru disperare. Acest lucru dă speranţă pentru că subliniază rolul pe care îl joacă mediul socio-cultural în devenirea teroriştilor. Dacă există injustiţie violent în mediul din care provin teroriştii, atunci există două moduri de a rezolva problema. Primul, revendicările minorităţilor ar trebui tratate în mod corect. Al doilea, autorităţile ar trebui să prevină evenimentele catalitice. Mulţi terorişti spun că *violenţa din partea poliţiei sau a militarilor i-a făcut să se alăture grupurilor teroriste*[28].

[28] Năstase S., *Fenomenul terorist, o perspectivă psiho-socială*, lucrare de curs, Editura AISM, Bucureşti, 2000, p. 33.

CONCLUZII:

- *Dramatic este că, în circumstanţe nefericite, majoritatea oamenilor ar putea deveni susţinători ai grupărilor teroriste sau chiar membri. Din fericire cei mau mulţi dintre noi nu trăiesc în astfel de circumstanţe şi nu sunt obligaţi să aleagă între astfel de opţiuni. Terorismul este o problemă veche şi persistentă, el iese la suprafaţă mereu pentru că natura umană este receptivă la circumstanţele care produc actele teroriste şi care continuă să apară. De obicei, terorismul este simptomul unor probleme fundamentale.*
- *Putem spera că evenimentele precum cele de la 11 septembrie 2001 sau cele de la Moscova din 2010 vor încuraja o apreciere mai mare a informaţiilor pe care le avem şi vor duce la o clarificare a miturilor şi zvonurilor care persist şi continuă să domine acest început de secol.*

[1] S. Năstase, *Fenomenul terorist, o perspectivă psiho-socială*, lucrare de curs, Editura AISM, Bucureşti, 2000, p. 33.

COLOCVIU STRATEGIC este o publicaţie a Centrului de Studii Strategice de Apărare şi Securitate ce include rezultate ale unor cercetări în domeniu, opinii şi puncte de vedere ale unor specialişti din ţară, sau doctoranzi, masteranzi, din armată şi societate, implicaţi în cercetarea ştiinţifică din domeniul securităţii.

Publicaţie realizată cu sprijinul Editurii
Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I"
Redactor: Mirela ATANASIU
Supliment al revistei *IMPACT STRATEGIC*
ISSN: 1842-8096; B: 0162/806/2013

Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate
Şos. Panduri, nr. 68-72, Sector 5, Bucureşti
Telefon: 021.319.56.04, Fax 021.319.55.93
e-mail: cssas@unap.ro
http//:cssas.unap.ro